

Budapeşte Açık Erişim Girişimi

Eski bir gelenek ve yeni bir teknoloji, eşi görülmemiş bir kamu yararını mümkün kılmak üzere birleşti. Eski gelenek, araştırma sonuçlarının ve elde edilen bilginin paylaşımı adına, bilim insanlarının çalışma çıktılarını, kendi istekleri doğrultusunda, akademik dergilerde ücretsiz olarak yayımlamasıdır. Yeni teknoloji ise İnternettir. Kamu yararı, hakemli dergi literatürünün dünya çapında elektronik ortamda dağıtımını; bu literatürün bilim insanları, araştırmacılar, öğretmenler, öğrenciler ve meraklıları için tamamen sınırsız ve ücretsiz erişimini mümkün kılar. Bilimsel literatüre erişimdeki engellerin kaldırılması; araştırmaların hızlanmasına, eğitimin geliştirilmesine, zengin ile yoksulun - yoksul ile zenginin bilgiyi paylaşmasına, bu literatürün mümkün olduğu kadar kullanışlı hale getirilmesine, insanlığın ortak bir entelektüel görüş ve bilgi arama ortamında birleşmesine zemin hazırlar.

Açık erişim olarak adlandırdığımız bu tür ücretsiz ve serbest çevrimiçi kullanım, çeşitli nedenlerle dergi literatürünün küçük bir bölümü ile sınırlanmıştır. Bu sınırlı koleksiyona rağmen bir çok farklı girişim, açık erişimin ekonomik olarak uygulanabilir olduğunu göstermiştir. Açık erişim, okuyuculara, literatüre ilişkin kaynakları bulmaları ve onlardan yararlanmaları için ekstra güç verir; yazarlara ve çalışmalarına [geniş ve ölçülebilir](#) yeni [görünürlük](#) ortamları sağlar, [okuyucu kitesini](#) ve [etkisini](#) artırır. Herkes için bu kazanımları güvence altına almak, literatürün geri kalanını erişime açmak, önümüzdeki engelleri ve özellikle fiyat engelini kaldırmak için ilgilenen tüm kurumları ve bireyleri yardıma çağırıyoruz. Bu girişimi destekleyenlerin sayısı arttıkça, hep birlikte ve daha da hızlı bir şekilde açık erişimin yararları görülmeye başlanacaktır.

Bilim insanlarının ücret beklentisi olmadan dünyaya sundukları literatür, çevrimiçi ortamda serbestçe erişilebilir olmalıdır. Bu kategori öncelikle hakemli dergi makalelerini kapsar; bununla birlikte, yazarların yorum almak veya önemli araştırma sonuçlarını meslektaşlarıyla paylaşmak için yayımladıkları, herhangi bir hakemlik sürecinden geçmemiş çalışmalarının ön baskıları da bu kategoride yer alır. Bilimsel literatüre daha geniş ve daha kolay erişimin birçok derecesi ve türü vardır. Bu bildirmede **açık erişim**, “bilimsel literatürün İnternet aracıyla finansal, yasal ve teknik bariyerler olmaksızın, erişilebilir, okunabilir, kaydedilebilir, kopyalanabilir, yazdırılabilir, taranabilir, tam metne bağlantı verilebilir, dizinlenebilir, yazılıma veri olarak aktarılabilir ve her türlü yasal amaç için kullanılabilir olması” anlamında kullanılmıştır. Çoğaltma-dağıtım üzerindeki kısıtlama ve bu alandaki telif hakkı rolü; kendi çalışmalarının bütünlüğünü kontrol etmeleri, düzgün şekilde tanınmaları ve alıntı yapılabilmesi için yazarlara verilmelidir.

Hakemli dergi literatürüne okuyucular çevrimiçi ortamda ücretsiz olarak erişebilseler de, açık erişimli dergi yayıncılığı maliyetsiz değildir. Ancak deneyimler, açık erişimde [genel maliyetlerin](#) geleneksel dağıtım biçimlerine göre çok daha düşük olduğunu göstermektedir. Açık erişim, bir yandan bilgi yayımının kapsamını genişletirken diğer yandan da tasarruf etme fırsatı sunmaktadır. Bununla birlikte, meslek örgütlerinin, üniversitelerin, kütüphanelerin, vakıfların ve diğer kurumların hizmetlerini geliştirmek amacıyla açık erişimi sahiplenmeleri yönünde de güçlü bir teşvik vardır. Açık erişimin gerçekleşmesi yeni maliyet paylaşım modelleri ve finansman mekanizmaları gerektirecektir ancak, dağıtımın toplam maliyetinin önemli ölçüde azaltılması, hedefin, sadece tercih edilebilir ya da ütopyik değil, ulaşılabilir bir sonuç olduğunun göstergesidir.

Biz, bilimsel dergi literatürüne açık erişimi sağlamak için birbirini tamamlayan iki strateji kullanmanızı öneriyoruz:

1. [Kişisel Arşivleme](#): İlk olarak, bilim insanları kişisel arşivleme olarak adlandırılan, açık elektronik arşivlere kendilerine ait hakemli dergi makalelerini yerleştirirken [yardıma ve araçlara](#) ihtiyaç duyarlar. Bu arşivler, [Açık Erişim İnsiyatifi](#) tarafından oluşturulan standartlara uyumlu olduğunda,

arama motorları ve diğer araçlar ayrı ayrı arşivleri tek bir arşiv gibi ele alabilir. Böylece kullanıcılar arşivleri bulup içeriklerinden faydalanmak için, hangi arşivlerin olduğunu ve bunların nerede bulduklarını bilmeye ihtiyaç duymazlar.

II. Açık Erişimli Dergiler: İkincisi, bilim insanları, açık erişimi destekleyen yeni nesil dergileri yayımlamaya başlamak ve açık erişime geçmeyi tercih eden dergilere katkıda bulunmak için araca/yönteme ihtiyaç duyar. Dergi makalelerinin mümkün olduğunca geniş kitlelere ulaşması gerektiğinden, bu yeni dergilerde yayımlanan materyale erişimi ve kullanımı sınırlamak için telif haklarına başvurulmayacaktır. Bundan sonraki süreçte telif hakları ve diğer araçlar, engellemeler koymak yerine yayımlanan tüm makalelerin açık erişimde kalıcılığını sağlamak için kullanılacaktır. Fiyat, erişim için engel olduğundan bu yeni dergiler abonelik veya erişim bedeli istemezler ve masrafları karşılamak için diğer yöntemlere yönelirler. Bu amaç için; araştırmalara para sağlayan vakıflar ve devletler, araştırmacı istihdam eden üniversiteler ve laboratuvarlar, bilim dalları veya kurum tarafından araştırmaları desteklemek için yapılan bağışlar, açık erişim destekçileri, temel metin eklentilerinin satışından elde edilen kazançlar, geleneksel abonelik veya erişim ücreti alan dergilerin kapanması veya iptali ile serbest kalacak fonlar ve hatta araştırmacıların kendi kendine katılımı gibi bir çok alternatif fon kaynağı vardır. Tüm bilim dalları veya uluslar bu çözümlerden herhangi birini kabul etmek zorunda değildir, farklı ve yaratıcı alternatifleri aramaktan vazgeçilmemelidir.

Hedef, hakemli dergi literatürünün açık erişimli olmasıdır. **(I) Kişisel arşivleme** ve yeni nesil **(II) açık erişimli dergiler** bu amaca ulaşmanın yöntemleridir. Bunlar doğrudan hedefe yönelik araçlar olduğu kadar, aynı zamanda akademisyenleri piyasa veya mevzuatın getirdiği değişiklikleri beklemeden doğrudan birbirlerine ulaştırır. Ana hatlarıyla belirtilen iki stratejiyi desteklemenin yanında, mevcut dağıtım yöntemlerinden açık erişime geçişi sağlamak için daha farklı yolları denemeyi de teşvik ediyoruz. Yerel koşullarda esneklik, deneme ve adaptasyon, farklı ortamlarda hızlı, güvenli ve uzun ömürlü ilerlemeyi sağlayacak en iyi yöntemlerdir.

Temelleri hayırsever George Soros tarafından kurulan [Açık Toplum Enstitüsü](#), amacın farkına varılması için kaynak ve temel yardım sağlamaya kendini adanmıştır. Vakıf, genişleme ve kişisel arşivlemeyi teşvik etmek, yeni açık erişimli dergilerin yayımlanması ve bir açık erişimli dergi sisteminin kendi varlığını sürdürebilecek ekonomik yapıya kavuşması için kaynaklarını ve nüfuzunu kullanacaktır. Açık Toplum Enstitüsü'nün taahhüt ve kaynakları önemli olmakla birlikte bu girişim, diğer kurum/kuruluşların da kendisine güçleri ve kaynaklarıyla katkıda bulunmasına ihtiyaç duymaktadır.

Biz, devletleri, üniversiteleri, kütüphaneleri, dergi editörlerini, yayıncıları, vakıfları, aydınları, meslek örgütlerini ve bilim insanlarını vizyonumuzu paylaşmaya, açık erişimin önündeki engellerini kaldırmak üzere bize katılmaya ve dünyanın her yerinde daha özgür bir eğitim ve araştırma ortamı inşa etmeye davet ediyoruz.

14 Şubat 2002
Budapeşte, Macaristan

Leslie Chan: Bioline International

Darius Cuplinskis: Director, Information Program, Open Society Institute

Michael Eisen: Public Library of Science

Fred Friend: Director Scholarly Communication, University College London

Yana Genova: Next Page Foundation

Jean-Claude Guédon: University of Montreal

Melissa Hagemann: Program Officer, Information Program, Open Society Institute

Stevan Harnad: Professor of Cognitive Science, University of Southampton, Université du Québec à Montreal

Rick Johnson: Director, Scholarly Publishing and Academic Resources Coalition (SPARC)

Rima Kupryte: Open Society Institute

Manfredi La Manna: Electronic Society for Social Scientists

István Rév: Open Society Institute, Open Society Archives

Monika Segbert: eIFL Project consultant

Sidnei de Souza: Informatics Director at CRIA, Bioline International

Peter Suber: Professor of Philosophy, Earlham College & The Free Online Scholarship Newsletter

Jan Velterop: Publisher, BioMed Central